

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Peregrinatio in terram sanctam

Breydenbach, Bernhard

[Mainz], 11. Feb. 1486

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-247288](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-247288)

Reuerendissimo in xpo patri et dño dño
Bertholdo sancte Magistri. sedis Archi
episcopo Sacri Romani Imperij per
germaniam Archicancellario ac principi
electori dño suo gratiosissimo Bernhar
dus de Breydenbach dicte ecclesie Mas
guntinen. decanus simul et camerarius
obedientiam pro mptam et deuota.

Reuerendissime in xpo pater et dñe. dñe
mi gratiose. **M** tue pter morē meū vsita
tum scribere Reuerendissime paternitas
ti audentius solito psumpsi. et rem haud tue dignā grauitati exhibere
temptaui. id cause est q̄ tua michi sepe numero experta probataq̄ fruor
gratia bonitate et hūanitate. qua pter supraq̄ ceteros amulatius in
psentiarū vris. Reuerendissime pater id obnixius primū omniū pcor
quatenus nō certe moleste aut indigne. q̄d ipe encēni loco tue dixi re
uerendissime offerendū paternitati. feras. sinoq̄ pene tecū iocari. tam
etsi id alienū pro: sus a tua maturiori cōditiōe certo sciam. ferā et ego
si nō satis grauitate pro meo officio a te vel alio quopiā spectato viro.
agere. suero iudicatus. Temptatio si me apprehendit hūana et imperti
nens curiositas. ignosces pro tua clemētia. haudq̄ succensabis. Ceterū
multipharia humanorū studia ingeniorū neq̄ nouorū cōdēdoz exister
re sine librorū. (si tamen id nouā dici possit q̄d alia q̄ prius veste induz
tū et nouo dūtaxat fūco siue colore suplitum supq̄ videtur opertū. ca
dem rei substantia manente sub alio et alio aduenticio modo essendi.)
qui nō videat sub oculis hac psertim tēpestato. qua nouitarū opido in
creuerūt adinventiones. et vnusquisq̄ in suo sensu habundat. inueniri
posse arbitror neminē. quādoquidē eousq̄ ventū sit iam pridē vt in gra
vulgatū puerbiū stigm dūtaxat mutauisse sit fecisse libru. Taceam
opozet de gramaticis. rethoricis. dyalecticis. musicis. geometris. astro
nomicis. et philofophis. Diuus dudū Jeronimus testatur quonia q̄d
medicorū est medici tractāt fabrilia fabri. ita et de alijs parē in modū.
Sola scripturarū ars est ipso eodē asserente et dietim docente experien
tia. quā sibi passim vñ. dicant oēs. quo fit q̄ scribimūs indocti doctiq̄
poemata passim. hanc garrūla anūs. hanc delirūs senex. hanc sophista
verbosus. hanc vniuersi psumunt. lacerāt. doctiq̄ anteq̄ discant. At
ego vt meā falcem in alienā mittā messem absit procul. earū haud di
ues p̄ciosarū mersū. opūq̄ maiorū egenus et pauper. psumpserim mi
nime aurea vel argentea vasa in donaria dñi offerre. sed que michi sūt
fictilia atq̄ cōmūibus apta vsibus. et si pūdet. piget tamen minime ex
hibere. magna magnis relinquens. qui aciori et excellentiori p̄diri in
genio. in optimarū studijs disciplinarū a puero et teneris (vt aiunt)
vnguiculis eum suū omne cotruere vel diuinarū instituti doctrinis

Heromg.
Quod medicorū a medicorū

rerum. vel ceterarū artū eruditionibus imbuti. **H**is q̄ quinq; talenta
a dño tradita sunt eis. alia quinq; merito supplicasse. **E**go vero si duo
minuta era in gasophilaciū vidua cū paupcula misero. bene kelleg; me
cū actū existimauerim. neq; tñ ea reuerēdissime pater prius censui in ec
clesiā offerēda q̄ tuis acutissimis p̄sentauerim oculis p̄uidenda. p̄ban
da q̄ tracti talis tātiq; p̄ceptoris haud digna sint cōspectōne. **M**irabere
fortassis qd̄ velim. **O**pusculū habeo qd̄ duplā p̄feret docetq; pegrina
tionē. altera quarrū vsq; **H**erusalem. altera inde ad inclitā virginē et
martirē porrigitur **K**atherinā. quas ipse ego ut tua nouit **R**euerendiss
sima paternitas. deo propicio et votis meis benignius amiente. anno
perfecti superiori. zelo tamen bono et optimo fine. quo ceteris cristicollis
vel tali inferuere mea opa atq; labore eas ambas in cartā traduci decre
ui. modo prius inuiso. p̄ scripturā videlicet et picturā. quatenus nō mo
do intellectū res hec oblectaret verū et aspectu. traferetq; vehementius
affectū hominū deuotōrū. **E**t quāquā ipm vile opusculū nō magno pe
aut necessario veniat corrigendū quasi periculo alicui esse possit. etiam
si tuas doctissimas inciderit manus minime. tue tamen absq; **R**euerē
dissime paternitatis nutu et cōuentia. in publicū prodeat nolo. quo
nō modo tibi detulisse sed et ipi opusculo videat cōsultū esse. **N**eque enim
adeousq; desipio ut nō intelligā hac ex deditōne tue me celsitudini nil
vel gratiarū vel preconiorū intulisse. **S**cio equidē et certus sum q̄ ipm
potius opusculū dū ex tua quasi officina egredi videbitur. auctōrita
tis et splendoris plurimū accipiet. atq; valoris. maxime q̄ incōpertū
sit nemini. nil vnquā tuā venisse sub līnā (que scōriā omnē eradit) qd̄
nō rectissimū enaserit atq; emēdatissimū. **Q**ue enim macula. que rubi
go. que impuritas. tuos p̄spicacissimos oculos p̄terfugere possit. **Q**uid
vero tuā grauissima indicatū vnquā fuit censura. aut equa lance exa
minatū. qd̄ quibus etiā summōrū hominū. arguere p̄sumpserit. **H**inc se
quatur necesse est. vt qd̄ abste probatū fuerit id magnip̄cedatur. **Q**uod
vero reiectū id nichil et floccihabeatur o portea. **E**ām ob rem operam
imp̄dī q̄ sollicitā. ut ipm opusculū hac diligentia cōficeretū. et lit
cubratione eoq; moderamine vteretur vt cōmunia p̄teriret et non nisi
cursum ac summis (vt aiūt) labijs prius descripta p̄stringeret. **Q**ue ve
ro digna essent dictū scimq; ea latius eūo lueret et differeret cōpio sius.
vt id in processu de machometo et alijs quibusdā grauibus assertioni
bus et disputationibus haudq; cōtemendis orationibus fiet euidentis
magis. **P**orro quomā magna benivolentia maiori dil. cōtione maxi
ma vero gratia tuā me **R**euerendissima paternitas et serenissima dña
tio semp et vbiq; p̄ ceteris cōpliori p̄secuta est favore (qd̄ nō tā ipse
sensisse q̄ omnes habent p̄spectū) quinetiā etsi tacerem lapides
clamarent haudq; silerent ipa tua in me plurima collata beneficia of
ficiaq;. **E**apropter tue me p̄stantissime et colendissime paternitati pro
fiteor fore p̄petuo obligatissimū. deditissimūq;. **E**t q̄ q̄ (qd̄ doleo) nō
opis sit mee gratē referre cōdignas. neq; proisus habēa qd̄ retribuam

dño meo obseruadissimo pro omnibus que retribuit michi. tamen quo
propensissimū animi mei in te affectū prodā utcūq; atq; paratissimā
ostendā coplacenti voluntatē. **E**n et meipm totū et hoc exile enceniū.
sequēs videlicet opusculum. sterile et incomptū tue dedo dedicoq; **R**e
uerendissime paternitati / vt ere et me et eo vt liber. **E**t si quādo licebit
pre ocio id intueri digneris **S**icq; fiet ut tua longe melius acceptius et
clarius euadat approbatione. q̄ alterius cuiuspiā vel exacta discussio
ne. q̄ pernotissimū cūctis iam factū sit et celebri fama vulgatū. q̄ hūc
in terris sicut potestate ita et virtute pstantior te sit nemo. **Q**uis enim
omnes pclaras animi corporisq; tui dotes et eximias gratias. paucis
explicabit. que sedem sibi quasi propriā in te vno omnū iudicio collo
cauere. **Q**uis tuā vel cogitando vel dicendo singularē prudentiā. ocu
latissimā circūsp̄ctionē. ingenij acumen et facilitatem. grauitatē mo
rum. debita suauitate puenistam. amorē equitatis et iusticie. clementie
legibus haud incultam. animi constantiā et magnitudinē. ac rebus in
gerendis industriā et sagacitatem. pauculo emetiatur sermone. **Q**uid et si
quis vel eximius oratorē temptare p̄sumeret. eum nō modo succūbiturū
sed et obfuscationis q̄ accessionis siue elucidationis plus allaturū.
haud iniuria crediderim. **N**e ergo multis morer frustra q; coner
id sentio. id pro clamo (non certe assentatoris vicio sed quo veritatis
testimonio sum morēq; ei geram) quicquid prorsus in auctissimo et do
nis referto amplissimis inuenitur. id tu cumulativissime habes et possi
des totū omnū felicissimus et fortunatissimus iure merito q; reputan
dus. **E**ya vero q̄probe q̄apte q̄iuste. tua pclara merita. tue responde
rūt sublimationi. qua in summā vsq; gradū conscendisti et apicem. in
insigni metropoli magūtinensi. **E**n fides tuā integerrima. zelus arden
tissimus. infatigabilis labor. casū p̄pessio variorū. quibus pro ipsius
altine ecclesie et inclite sedis magūtinensis incremento pridem semp des
certasti. q̄ recte. deo ipso volente et patrū omnū vnitissima cōcurrente
electione. plebisq; acclamatione fauentissima. mercedis et premiij iusta
retributione. te in p̄cellam hoc fastigiū constitūere. **S**upremā ergo glo
riosisimi **M**artini collocatus in arcem **A**rchipresul faustissime dño
prorsus auspicio. eam adauge semp et exorna. et quā tibi hactenus ca
ram promotāq; habuisti. nunc fac operosius atq; accuratius vt cepisti
magnifices. amplifices. et illustres in dies. quatenus se te rectore te du
ce. te pastore iustis et optimis se gubernatā legibus letetur. gloriatur. et
gratuletur sibi in eum. tua quoq; **R**euerendissima paternitas p̄sentī
gaudeat felicitate. et eterna in celis iocūditate atq; beatitudinis expleto
certamine. cursuq; boni p̄sulis cōsummato p̄fruat. **A**men.

Continentiam huius operis subiecta monstrabunt.

In primis p̄fatio p̄mittitur ciuitatis Iherusalem ac sancte terre finis
time. quondā promissionis appellate comendaticia. plures eius p̄clas
ras ostendendo p̄ter et supra ceteras excellentias et p̄cipuas p̄rogatis
uas. vnde et ex ea veluti termino ad quē motus et p̄fectio in eā emi
nentior cōuincitur et dignior merito cōprobatur. Fructus etiā sancte
huius peregrinationis quosdam ipsa p̄fatio p̄sequitur. intentionēq̄
explicat auctoris et operis diuisione v̄patet intuenti.

Deinde processus Iherosolimitane peregrinationis de loco ad lo
cum ordinate et ex amussim cōmuni et vulgata dēducitur narratione.
et tū literis et scripturis. tū imaginibus et figuris. potiores illē ciuitas
tes et loca quibus inter proficiendū cōmunis applicatur terra ma
riq̄. ad intellectū et sensum describuntur videlicet
Primū omnium inclita ciuitas veneciarū tanq̄ terminus a quo intran
tibus mare.

Deinde ciuitas parentina que a venecijs leucis cōmunibus siue milia
ribus ytalicis distat centū.

Deinde vrbs Corfona que octingentis.

Deinde Modona que mille et centum.

Deinde Joppen siue Japha que bis millenis. Vbi peregrini ad terrā
de mari egredientes. per Rama opidū vsq̄ Iherosolimā per. xl. leucas
in asinis p̄gūt. Et ita a venecijs vsq̄ Iherusalem sūt bis millena milia
ria ytalica et quadraginta. Ceterē vero minores vrbes et insule omnes
suis in locis. proprijs dūtayat nominibus designantur. Quōd vero insi
gnis et potens ciuitas Ragusina quingentis distas a venecijs leucis
suo loco nō est hic effigiata. ad cuius portū etiā cōmuniter solet appli
cari. Id causē est q̄ nimio ventoꝝ impetu et vi inde proiecti. ac celerio
ri cursu alio delati. illac nequiuimus propinquare. quo accidit vt nos
stros subterfugerit oculos et obrutus. Inter insulas vero plurimas
quas p̄tergredi oportet. inter nauigandū tres p̄cipue ceteris p̄clariores
hic habentur figurate et designate. videlicet Candia q̄ a venecijs mille
leucis ytalicis distat. Rodum que mille quadringentis. et Cyprus que
mille septingentis. Reliquę dūtayat numeratū et nominatū suis in
locis. Porro loca sacra intra Iherosolimā. et q̄ ciuitati de vicino
adiacēt de quibus crebrius in sacra sit pagina mēto. et in quibus queq̄
memorati digna patraea legūtur. specialibus effigiant figuris cū no
tulis declaratorijs et remissionibus oportunis ad veteris vel noui tes
tamenti passus.

In scda p̄te prime huius p̄tis principalis. determinato de locis. agit
ordine cōgruo de incolarū siue indigenarū locoꝝ eorūdem. et p̄sertim sa
croꝝ moribus. ritibus. legibus et sectis. Et primū omnium de saracenis

Insula.

quorū vt magis pateat error et damnatissima secta.
De eorū pseudo propheta et pestifero seductore Machumeto. Longa et
propria texitur historia tractans videlicet
De eius ortu et natiuitate. De eius detestabili vita et cōuersatione.
De eius prophane legis inicio et promulgatione.
De eius infelici morte et indubia damnatione. Et tandem cōpendiosa
quedā sed notabilis et matura anectif machumetice secte et p̄fidie im-
probatio. vbi multa haud contemnenda inserūtur dogmata. potissimū
cōtra illam epicureā paradisi quā ipse Machumet suis p̄dicauit sectas
toribus et promisit. Inde agitur breuissime. De Iudis. Grecis. Sirig-
nis. Jacobitis. Nestorianis. Armenis. Georgianis. Indianis. Maro-
nitis. Et eorū omnium erroribus cerimonijs et ritibus. **¶** Adiunguntur
quoq; cuiuslibet sue proprie litere siue characteres quibus vtitur vel scri-
bendo vel loquendo ipse nationes. **¶** In fine eiusdem tractatus oras
ciucula quedā additur miserū et miserabilem orientalis ecclesie statum
modernū deplorās. **¶** Et disputatio quedā seriosa et grauis cōtra eos
qui vnūquēq; in sua fide. lege vel secta. credūt posse saluari. **¶** Postre-
mo de veris catholicis latinis qui p̄pauci sunt Iherosolimis fit memo-
ria cū lamentatione quadā lugubri. sup̄ desolatione ecclesie dei sancte.
et exhortatione ad principes orthodoxos. eos ad ecclesie fideliorē cōtra
p̄fidios defensionem animando. Cuius rei gratia in calce visio quedā
terribilis Carolo quondā Imperatori ostensa. annotatur. **¶** Ex speculo
historiali Vincentij Beluacensis sumpta.
In secunda huius operis pte principali. de seba agitur peregrinatione
ab Iherusalem p̄ vastam solitudinē in montē Synai. ad diuam et in-
clitā sanctāq; virginē et martirē Katherinā. Cui etiā cōmendaticia
quedā antefertur p̄sa ciucula sicut et priori. **¶** Deinde p̄fectionis ipius
ordo et p̄cessus ab Iherusalem vsq; in Gazera ciuitatē. et inde p̄ deser-
tum vsq; Syna describitur. vbi et loca sacra singula in montē dei orēs
et Synai ex ordine explanantur et debitis notulis elucidantur.
¶ Tandem regressus ex monte Synai p̄ ortū balsami in Natbarea
villā existentē et p̄ Chayrū Babiloniā ciuitatē sarracenorū potentissi-
mam et maximā. vbi rex iporū Soldanus residet. et inde per Nolum
paradiseū fluiū nobilissimū vsq; in Alexandriā quondā gloriosa in
urbem. vnde venecias reditur nauigio. vbi etiā de cōstantinopolitane
urbis excidio et exp̄gnatione digressiue agitur. ordinata et oportuna
exp̄licat̄ narratione. Et in fine omnium quedā ponitur scitu necessaria
hīs qui forte has volent in futuro deuotionis gratia subire peregrina-
tiones. quos fructu multiplici spiritali haud dubium inde ditandos
altissimus saluos cōducatur et reducat Amen.

Prefatio in opus transmarine peregrinationis ad venerandum et gloriosum sepulcrum dominicum in Iherusalē eius tū laudes tū fructus paucis attollens. intentionēq; exprimens auctoris et operis diuisionem Incipit feliciter.

Ancte et salubris profectionis atq; pegrinationis trās marine Iherosolimitane. laudes amplissimas. eximia dignitate. et pclaras utilitates cupiens hac cōmendatiua extollere oratione. ita paucis vtendū censui quo more gerā lectori. vt habeā nichilominus rationē dicendis quo orthodoxoꝝ deuota pectora in eā prius fortassis inclinata. etiā atq; etiā faciam inclinatioꝝ. Atq; in primis hinc michi arduorū exordiendū. q̄ cum perspicuū sit in yta philosophicam assertioꝝ nem a termino ad quem motū accipere speciem et rationem atq; etiam dignitatem. Hinc ex terre sancte super cūctas preminentia. huius peregrinationis laus et cōditio nobilis venit. haud dubitū metēda primū. q̄obrem si vel summotenus attigero magnā excellentiam. maiorem p̄ ceteris prestantiam. maximā progatiuam sancte illius ciuitatis Iherusalem et terre finitime (tametsi suapte pernotissimā) nō medio crem. immo pene euestigio proximā. in eam rem fecisse me accessionem. plurimamq; absoluisse cōmendationis partem. haud iniuria existimabo. Gloriosa sane de ea ciuitate dicta sunt abolum. psalmista teste. dicunturq; dictū. quoniā ciuitas dei summi est. magni regis et domini virtutum. cuius fundamenta in montibus sanctis. ita vt diligat dñs ipse portas syon super omnia tabernacula iacob. Genesios quoq; testatur aliter. quanta promissionū serie. terram hanc priori seculo venerandis patribus ipse omnipotens deus pollicitus sit. vnde et terra promissionis appellata est. eius terre viuentiū que in celis est typum ex multis similitudinibus (quas breuitatis amore transeo) sapte p̄ferens. Claretq; libro ex eodem. quemadmodum multarum gentium pater abraham. diuo ammonitus iussu. paterno derelicto solo. egressus de terra sua et cognatione sua et de mo patris sui. ad terram hanc festinauerit. figens tabernaculum suum Bethel inter et hay. in geraris Bersabee cōmoratus et Ebron. Itidem de ysaac Jacob Joseph quoq; et fratris eius liquet. Hoc adiecto q̄ hij quoniam viuunt in terra ista semper esse nequibant. mortūi saltē in ea exoptabant et magno pe desiderabāt.

sepeliri. **I**d posteris suis in mandatis relinquentes. Constat preterea
neminemq; fugit. et ipse omnium mitissimus hominum Moyses. hanc
ob terram non tam visendam quam possidendam. contempto regali palatio.
preclaris egypti opibus nihil habitis. spretoque terra inclita. cum fra-
tribus suis longo per desertum tempore affligi maluit quam temporalis
regni sui iocunditate. Cumque eam dei nutu ingredi non licuit. saltem a
longe prospicere et salutare eam loco de sublimi montis abarim habuit
pergratum. **O**mittit hoc in loco recensere ex pentateuci regum. iudicum.
prophetarum. historiarumque voluminibus plurima. que maiorem in mo-
dum ad eiusce terre ingentem conducerent ostendendam sublimitatem.
quanto videlicet israelitarum ipsa parta fuerit sudore. quanta hostium
sanguine cede et strage subacta. quam sacratissimis semper gubernata legi-
bus. quam miris a deo signis et prodigijs sepe numero decorata. quam clarissi-
mis semper excolta patribus. et eorum tum rebus et factis memorandis.
tum doctrinis et exemplis insignibus egregie illustrata. quam gloriosis
referta personis. sacerdotibus scilicet ac regibus et prophetis. quorum est
ampla satis laus in historijs. et memoria in benedictione. apud quos
etiam tam sincerus dei cultus diu et diu viguit. ita ut notus in Iudea
deus duraxat tunc in toto esset orbe terrarum. et in solo israel magnum
nomen eius. atque habitatio eius in syon. **S**iquidem facta est iudea sancti-
ficatio eius. israel potestas eius. **I**d potius post omnia velim adiectum
velut precipuum instituti mei documentum. quod homo natus est in ea. et ipse
fundavit eam altissimus. quia videlicet terram hanc unigenitus dei fi-
lius nostram venturus in carnem. in temporis plenitudine sibi uniuersa
so delegit ex orbe. quam et sua benedicta consecrauit incarnatione. nas-
tinitate conversatione. quam preterea doctrina sua et miraculorum gloria
eximie honestauit. illustrauitque morte resurrectione. et in celos ascensio-
ne. **Q**ua ex re id haud ab re intulerim. quoniam si (ut par ratio) digna
putamus loca ubi Petrus et Paulus. christiani duces exercitus. et do-
minici gregis pastores sanguinem fuderunt pro christo. **S**i denique mar-
tirum ubique venerantur reliquias. et sanctam fauillam oculis apponen-
tes. si licet etiam ore contingimus. **T**erram illam quomodo non omnium
propterea dignissimam venerationem existimabimus. in cuius medio salus
tem nostram operatus est saluator noster. monumentum quoque in quo res-
demptor ipse noster coeuitus est quomodo non magnificemus magis. quo-
modo non pluris reputabimus. immo vero quomodo sic a perfidis floccibere
keri et nauicendi. tantis iam retro habitis temporibus sustinemus in
iniuria christi et opprobrium nominis christiani. **S**citum est preterea et incoper-
tum exstat nemini. quanto antiqui studio et veteres iudei templum Ier-
rosolymis et sancta sanctorum tum venerabantur tum frequentabant
presertim quod illic erat archa testamenti cum cherubin et propiciatorio.
ubi tabule legis. manna quoque et virga aaron que frondeuerat conti-
nebantur. que tamen omnia et singula ut vas electionis Paulus disserit.

non nisi umbra erant futurorum. At nonne apud nos (vt de ceteris
sileam) venerabilis longe est mediatoris dei et hominum ihesu xpi
domini nostri sanctum gloriosumq; sepulcrum. quod quotiens fidelis
quisq; ingreditur. cotiens mentis ac fidei sue oculis. inuolutu syndone
videt saluatorem. paululumq; pcedens. lapidem conspicit reuolutum.
angelum quoq; super illum sedente. et sudariu cu linteaminibus mu-
lieribus ostendente. tempus exinde pteriens vetustu. quasi in pntiaz
rum. audit ihesum inibi pdicantem. cenantem post hac in monte syon
recolit. discipulorumq; illic pedes lauante. ac eis corporis et sangui-
nis sui sacramta consiciente. egressum tandem in montem oliueti des-
uotissime orante. defluentem sudore sanguineo. osculo proditu a tradi-
tore. captum dehinc. tractu. illusum. consputu. accusatum. flagellatum
coronatum. morti adiudicatu. crucem propriam baiulante. eiusq; sub
mole in porta ciuitatis (cuius rei hodie relicta cernitur vestigia) des-
cendentem. succedente Symone cyreneum. ac postremo in golgata ama-
rissime passionis sue misteria consummante. **P** quanta loca illa sacra-
tissima exundant haud dubium laude et gloria. quanta virtute ac dis-
gnitate prestant. quata proinde deuotione si via nobis ad ea esset aper-
tior. iure meritoq; essent. tum honoranda tum visitanda. quato colen-
da affectu. que et ipsa mater domini maria. virgo perpetua. eius post
mortem atq; resurrectione. dictarum reru ob memoriam non tam inco-
lunt multo post tempore. q; ardentissimis desideriorum insignijs hono-
rabiliora nobis efficit. Ita et relique mulieres sancte loca ipsa sepe-
mero deuotissime exosculantes. Atq; huc in modu pleriq; alij vtriusq;
sepe homines fecere. suo nos ad id exemplo prouocantes. Inter quos
beatissimus effulget Jeronimus eorundem locoru cultor et inhabita-
tor pcpuus. qui in diuersorio marie ad psepe domini in bethlehemitico
tugurio latitare atq; comorari. romans ptulit delicijs. Ita deuotissi-
me paula et eustochium. ita venerabilis marcella. ex Roma ornatis-
mis dictaru literis eo aduocata. Ita clarissimi quiq; alij ex omni des-
lectiores cristianismo viri. qui pro sua eximia fide et deuotione quan-
tu libet distarent minus se habere cristiane religionis abolita putauere.
ni illa loca sacratissima suis perspexissent oculis. osculisq; attigissent.
atq; illic xpm dominu adorauissent vbi steterunt pedes eius. et in quib;
euan gelium primu de patibulo choruscantia. fidesq; nostra sumpsit
exordium. **A**dde q; dictorum deuota visitatio locorum. ad emenda-
tioris vite propositu concipiendu. hauriendamq; suorum copuictione
criminu. non nichil confert pio et fidei peregrino. ita vt meo quide arbi-
tratu. atq; plurimoru mecum coscientiu censura. nullus pene sit vel
prarus. qui non melior inde legrediatu q; ante fuerat ingressus. Neq;
ob id. hoc in loco. gentili coefferim poete dicenti. celum non animum
mutat qui trans mare currit. **E**sto in curiosis id locum habeat. qui
vanitatis ducti spiritu. scrutandorum locorum causa. eo pergit. nullu
lum referentes fructu ex tanto labore et sumptu. nisi q; veterum more

exploratorum. quos moyses miserat terre sancte terreque promissionis
destrahere non cessant. At non sic in hijs. qui deuotionis uenerationisque
gratia illo proficiscuntur. per varios casus per mille discrimina rerum.
Quis equidem cristicola has ingressus terras sacratissimas. non moy
amaras solueretur in lacrimas. quis copuccionis non pferret indicia.
etiam si adamantino esset pectore. ubi et petre scisse sunt. et saxa ingentia
durata (que hodie sub aspectu ibi monstrantur) atq; terra tota funditus
mota xpo moriente in cruce. Quis non alterum mutaretur in virum. pditus
quatuor ante fuisse. quando quidem (ut de plenissimis illic remissionis
bus et indulgentijs copiosissimis taceam quas consequi quisq; ibi potest
moy ubi mare egreditur et pede terre sancte insigit. ac deinceps q; sepe
multis in locis) quando inquam (q; plurissacio) veneranda saluatoris
sui vestigia. ac omnium pene passionum ceu victoriarum suarum erecta ibi
vexilla. terramq; suo pioso rubricata et psum sanguine. copia sibi da
tur sub oculis cospicere. deosculariq; ore. terere pedibus. manibus et cor
pore toto coplecti. Quando licet in villulam xpi ingredi. intrare marie
diuersorium. atq; p sepe illud dignissimum contingere. adorare paruum hoc ter
re foramen. in quo celoz conditor natus est. in quo deus immensus ins
fans factus vagit. in quo inuolutus panis. visus a pastoribus. stella
demonstratus. a magis fuit adoratus. Quinetiam (ut minora referam)
ad iordanis fluentia ubi baptisatus fuit xpus a iohanne. ad pastorum
quoq; caulas. ad dauidis mausoleum. ad amos prophete rupem. ad abra
he denique ysaac et Jacob eximiorum monumenta patriarcharum in
Hebron. Sed et ad triu illustriu feminaru. yporu scz eorunde tabernacu
la ac memorias. liber patet apertus. transitusq; ad riuu Eunuchi a phis
ippo baptisati. vnde samariam pergas. cineres baptiste. helisei. ab die
mente colligas. videas floridam nazareth. florem vtiq; iuxta nomen
suum galilee. villam chana. monte thabor. mare galilee. et secus id nulla
populi non pauca agnoscas per dnm satiata. Inde progressus. mente
ptractes filiu vnicu matris sue in porta naim resuscitatu. atq; monte
suspicias hermor. vadasq; p torrente Endor. in quo zizara superatur.
In prospectu tibi sit capbarnaum. albanus. tyrus. sydon. betse. hay. sylo
duplex cesarea. triplex rama. gloriosa olim ptholomeida. Ramathaim
sophym. Joppe. Lydia. Jamnia. Nobe. ac philistym ciuitates quinque
et reliqua id genus loca multa. in quibus mira leguntur facta gesta.
Post que omnia pgressa. in monte rursus ascendas oliueti. et inde in
montem properes caluarie. atq; in crucifixionis loco adores. nocte de
hinc in dominico factururus sepulcro. ubi tua cum magdalena defleas do
lenter peccata. Quis inquam cunctis hisce ex locis et monimentis (si tamen
deo credat et euangelio) non magnam sibi hauriat deuotionem. Quis
ibi meliours sibi vite non inibat voluntate. viteq; veteris peniteat. ubi
tot et tanta ad hec sub oculis habet incitamenta. ubi haud dubie diuina
gratia efficacius pre ceteris locis in animas agit deuotorum. si obex
non ponatur. Sed de hijs iam satis supra fortassis.

Quod reliquū est neuti q̄ putauerim silencio trāseundū. quādamo
dū videlicet dictarū p̄lustratio terrarū. haud immodice ad earū simen
dam intelligentiā rerū deseruit. de quibus sacris in historijs q̄ creber
rimā mentionē fieri cōstat. Tūmū p̄spectū omnes habemus exploras
tūq̄. qm̄ visa q̄ audita vel lecta dūtayat. amplius mouēt. atq̄ que co
ram videntur sua sub effigie. fortius nobis solent imprimi. q̄ si aliena
tantūmodo unāgine respēntentur. Hinc in veteribus legimus histo
rijs beato tradente Jeronimo. philosophos quosdam lustrasse provin
cias. nouos adisse populos. maria transisse. vt quos ex libris nonerāt
corā quoq̄ viderent. Sic pitagoras mēphiticōs vates. sic plato egiptū
et eam oram ytalie. que quondā magna grecia dicebat. laboriosissime
pagrauit. Sic ad Tyrū lūiū lacteo eloquentie fonte manantē de vlti
mis hispanie galliarūq̄ finibus. quosdā venisse nobiles legimus. et
quos ad cōtemplationē sui Roma nō traxerat. vnius hominis fama
p̄duxit. Sic appollonius plurima p̄trāsuit regna. atq̄ (vti hec veluz
ti extranea missafaciam) sacra habet pagina celebriq̄ memoria refert
venisse reginā saba a finibus terre. cū comitatu et diuitijs multis Je
rosolimā vt audiret sapientiā salomonis. qua p̄bata obstupuit. ita ut
spiritū vltra vix haberet. p̄clamans q̄ media pars eorū que audiisset
et vidisset. minime fuisset sibi prius nunciata. Quid ergo mirū si deuo
tus quisq̄ xp̄ianus illam videre desiderat terrā. quā quotidie ecclesie
resonat vniuersē. Que enim dies pene p̄ anni circulum in qua vel can
tando vel legendo vel p̄dicando ecclesie xp̄i nō recolunt. que hisce in
terris ac locis eius finitimis facta p̄hibent. **O**mnibus quidē homi
nibus teste philosopho naturale inest desiderii sciendi. sed hac rēpe stas
te p̄pauci sunt. qui sese claris oblectare disciplinis et scientijs volunt.
animūq̄ suū nobilem. ingenuis optimarū artium pascere doctrinis. q̄
vel laborem horeant adiuctū. vel copia sibi desit reifamiliaris ocūq̄.
Per plures vero sunt qui melioribus et vicinioribus saluti neglectis.
supuacaneis studijs dediti sunt nimis. qui videlicet diuicias coacerua
re. augere opes. mundi huius oblectationibus p̄frui. affluere delicijs et
voluptatibus querūt. studentq̄ amplissimis officijs et gradibus p̄mi
nere. nec ed̄gitāt miseri fragilem fortunā et inanes eorū contentiones.
que mediocri in spacio sepe frāgūtur et corrūit. vel ante in ip̄o suo cur
su obrūit. q̄ portū cōspicere potuerūt. Sicq̄ omnē mortaliū vitam
varius sub sole labor exercet. atq̄ ut longe ante ih̄sus syrach p̄dixit.
occupatio magna creata est filijs adam. a die exitus eorū de ventre
matris vsq̄ in diem sepulture in matrē vniuersorū terrā. Porro vnum
est necessariū. ih̄sum videlicet scire et hūc crucifixū. **I**d doctissimus in
lege et euāgelio apostolus paulus. etiā postea q̄ in terciū raptus fuit ce
lum vbi mira vidit. vbi audiret archana que hominibus loqui nō licet
satis sibi esse arbitratur. atq̄ etiam p̄cipit vniuersis xp̄iane religionis
p̄fessoribus. non plus sapere q̄ oportet. neq̄ in alio quoq̄ gloriari nisi
in cruce dñi nostri ih̄su xp̄i. in quo est salus vita et resurrectio nostra.

per quem saluati et liberati sumus. Quippe qui factus est nobis via ve-
ritas et vita. **N**o ergo gloriatur sapiens in sapientia sua. neq; diues in
diuitijs suis. neq; fortis in fortitudine sua. sed in hoc gloriatur qui glo-
riatur scire et nosse me. ait dñs deus exercituum. **Q**uonia hec est vita eter-
na vt cognoscat te solum veru deu et que misisti ihesum xpm. ipso id p
semetipm cofirmante. **E**t qd ad hanc salutare assequenda scientiam
euangelica p cipue et apostolica satis coferant documeta. que sanctoru
studiosa lucubratone expornatur in dies. ac p diuini verbi declamatores
quotidiana elucidatur explanatone. non parum tm vt pfatus sum ad ea
ipsam coducit dicto pagratio. et sub oculis conspectio locor. in quib
bus queq; p xpm facta. dicta. aut passa. dietim aut legimus ipi aut au-
diuimus. **S**ancta pfecto esset huiuscemodi curiositas (vt ita dixerim)
et salubris euagatio atq; exercitatio proprus perutilis homini. pferim
mediocri. sic videlicet exploratu ire atq; pscrutatum. loca vite mortisq;
ihesu dñi nostri saluatoris. ei ex amore et sincera dilectione. qui morte
ibi nostra moriendo destruxit. et vita resurgendo reparauit. **A**t cu Je-
ronimo sic iam cocluda. **N**o Ierosolimis fuisse. sed Ierosolimis bene
vixisse. Ierosolimis deuote se et religiose habuisse. honesteq; et sancte
conuersatu fuisse. in medio nationis prave et puerse. laudabile est. et red-
dit qd comendabilem peregrinu ipamq; magnificat et expomat peregrini-
natione. illustratq;. **E**t his iam satis sit sup rebus hacten differrisse.

Intentionis explicatio.

Siquidem omnibus et singulis pfatis rationibus alte consti-
deratis. pensatisq; animo. **E**go bernhardus de Breydenbach.
in signis metropolitane ecclesie Maguntine. tuc quidem Cam-
merarius. nuc vero etia decanus immeritus. fatear necesse est
(quo ceteris exemplo fiam) postea qd diu prochodor lasciuiori etate re-
spexi in vanitates et insanias falsas. tandē desuper quasi de graui som-
no expergestus. cogitare cepi vias meas. et conuere pedes meos in
testimonia dei. atq; post multa vana vane experta. tepus adesse ratus
sum. quo quod bonu esset et saluti accomodu tenerem et amplecterer.
Itaq; cetera inter multa que mecu ipse reputabam. estimabaq; effica-
cius ad vite conducere gnendam. id potissimu in mentem michi venit.
vixima est bonu. eam ipam de qua pdixi salutare peregrinatione mas-
gno fortisq; animo subire. pio in visendi dñici sepulcri. ceteroruq; sacro-
rum conspiciendoru locorum desiderio vehementer affectus. **I**dq; diua
desuper gratia et fida apprime cofratrum et comilitonū fretus comi-
tina pfecti. de quo magnifice deo gratias ago. qui me et socios tali has-
buit dono dignos. voti q; nostri pij effecit copotes. atq; magnis de an-
gustijs sepe liberauit. **D**oro quo hanc meam pfectione siue (vt aiut)
reysam. vtilem no solum michi sed et alijs fidelibus facerem. et maxi-
me generosoz clarorum hominu animos in eam ipam magis magisq;
comouerem. operam nauauit qd exactam. vt inter peregrinandu me de

omnibus que sciri necessaria dignaque essent cognita facerem certiore
studiose singula perscrutando. nec ullis parcendo expensis. Huius rei
gratia ingeniosum et eruditum pictorem **Erhardum** scz **rewich** de traiecto
inferiori ope precium duxi mecum assumere uti et feci. qui a veneciano por-
tu et deinceps portuum ciuitatum quibus terre pelagique transitu applica-
re oportet perscrutatus sacrorum in terra sancta locorum dispositiones. situs et fi-
guras. quoad magis proprie fieri posset. artificiose effigiaret. transferre-
retque in cartam opus visu pulchrum et delectabile. cui declaratorias notu-
las. vel latinas. vel vulgares feci per quendam alium doctum virum ad vo-
cum meum apponi. Quod quidem perfectum opus. impressorie artis am-
niculo cunctis habere volentibus communicandum. utina atque utina. inter-
to optatoque haud vacuum fructu euadat.

Operis diuisio.

Divinum opus ipsum in duas diuisum libuit scindere partes.
Altera quarum **Ierosolimitana**. altera vero **Kathariniana**
doceret peregrinationem. utiliora quaedam necessarijs respecti-
bus et optimis. de moribus et ritibus erroribusque ac sectis va-
rijs incolarum et inhabitatorum locorum eorundem. prime huius operis parti
adiciendo. inserta nichilominus in fine narrationis huiusmodi secta-
rum. pulchra quadam disputatione. cui antidoto quodam et remedio. ne-
quis unquam in sua fide lege vel secta credat posse saluari. Alias etiam
quasdam exhortationes et lamentationes prout res exposcit addendo
bonis et oportunitis motibus. **Postremo** omnium primum opto lectoris de-
coris deum cunctipotentem. ut veris suis cultoribus christianis omnibus affe-
ctum et amorem infundat ampliore. zelumque ad terram illam sanctam
non modo visendam. sed et aliquando recuperandam. redigendamque sub christia-
ne reipublice ditione. uti olim fuit. ad sui nominis gloriam et fidelis populi
laudem et honorem Amen.

Sequitur inicium huius peregrinationis a solo natali vsqz venecias.

A laudem et gloria dñi nostri ih̄s xpi. gloriose genitricis sue p̄petue virginis marie. atqz totius celestis curie. ob nostrarū salutem annuarū nos tres subscripti videlicet **Generosus dñs Iohannes comes de Solms** dñs in **Wintzenberg** et ego supra memoratus **Bernhardus de Breydenbach** camerarius atqz decanus ecclesie

Magūtine. Itemqz dñs **Philippus de Bicken** strenuus miles. singultū ai singulis famulis pio ducti zelo et desiderio. iam supra expresso. venimus in locū p̄ nos deputatū et cōdictū. videlicet **Oppenheim** diocesis **Magūtine** opido. ipa die sancti **Marci** euangeliste Anno salutis. **Mcccclxxviij.** vnde profecti sub quindecim dierū interuallo. venecias diuo munere sani et incolomes applicauimus. Inter agendū iter. saluo vsi cōductu. vbi expedire videbatur. maioris gratia securitatis.

Inuenimus autē ibidem plures generosos comites et barones. strenuos milites. ac alios nobiles viros. atqz ecclesiasticas quasdam personas. eodem quo nos animo ex diuersis xpianitatis partibus illo confluxisse. ex quibus duo barones et tres milites cū suis famulis. nostre se cōiunxerūt societati. alijs seorsum turmā facientibus singularē. Erāt autē nomina eorū qui in vna nobiscum galea fuerunt et societate. dñs **Maximinus de Koppensheyn** baro. Itē dñs **Vernandus de mernawe** baro. Item dñs **Caspar de bulach** miles. Dñs **Georgius marx** miles.

Item dñs **Nicolaus maior de furt** miles. Neqz hoc in loco necessarium visum est. viam nostrā vsqz venecias. q̄ omnibus germanis suapre nota sit profusiori stilo designare. Spaciū vero q̄ interiacet ex p̄fato opido scz **Oppenheim** vsqz venecias. centū pene germanica cōtinet miliaria. nec vltra protenditur. Ibidē apud **Petrū vgelshemer** de **francfordia** venecijs cōmorantem. Hospicio fuimus recepti. et ab eodē legaliter in omnibus atqz humaniter tractati. rebusqz in gerendis. et p̄sertim in cōducēda galea cōsilio suo et auxilio fideliter adiuti. Multā enim opus est diligentia et sagacitate in cōuentione cū patrono galee. vnde haud ab re duxi eas hic clausulas annotare. quas matura deliberatione preuia. literatore nostre cū patrono nostro dño **Augustino** cōterent. id est cōmitem rem. inferimus p̄actioni. quo ceteri hāc eandem fortassis subituri peregrinationē. hinc exemplum sumāt itidem faciendi vel certe meliorandi.

De forma contractus cū patrono galee.
Erant enim in cōuentione articuli tales inserti. quos quasi ad alios factos cursim et sub cōpendio hic enarrabo.
In primis q̄ dictus patronus pegrinos de venecijs vsqz ad terrā **sauctam** id est **Joppen** et inde denuo vsqz venecias ducatur reducatqz. ad q̄ faciendū immo et pueniendū ad minus p̄ diem

alteram galeā que dño Petro cognomento Sandawe attinebat in qua
alii peregrini de secūda societate vehebantur. sub pena se mille florenoz
obligant. sup quo debita fiat provisio iuxta placitū et votū pegrinorū
Item q ipsi dñi peregrini duos inter se ordinent deputentq. qui in ve
neciano portū deinceps in omnibus locis quibus foret applicandū
prospiciat et inquirant an patronus necessarios et sufficientes habeat
famulos et officiatos. vt moris est vsitari. et necessitas siue cōsuetudo
hactenus obseruata requirit. Q. si aliquem vel aliquos huiusmodi ex
famulis quo libet casu deficere aut mori cōtingeret. patronus aliu vel
alios in locū eius vel eoz subrogare teneat. suis in expensis.
Item q patron⁹ teneatur armaturā pro. lxxx. viris disponere pro pes
regrinorū et galee defensione. aut hostiū si opus fieret inuasiōe.
Item q patron⁹ ad singula loca et portus applicare teneatur. quibus
absolū cōsuetū est applicare. neq. tamen vltra bidui triduiue spacium
in aliquo loco immoretur. nisi forsitan tempestas maris (fortuna ap
pellata) id faciendū psuaderet. hoc adiecto q si peregrini in insula Cys
pro ad Nicosiam ciuitatē egere velint. eos teneatur in portu Cyprino
expectare. At in reditu de terra sancta biduo vel triduo in quolibet
portu. mercū vel vendendarū vel cōparandarū gratia. poterit immo
rari et nō vltra. Ita tamen q loca peregrinis deputata. in galea libe
ra maneāt. nec mercibus occupentur aliquo modo.
Item q patronus peregrinis singulis diebus bis ad comedendū et bi
bendū det vt decet pro viris honestis. Q. si ex qualibet causa aliq. pe
regrinorū ad mensam patroni mane aut vespere venire nequiret. aut so
lus forasse vel cū sua societate seorsum vellet manere. nichilomin⁹ ipe
patronus solū sibi cibū et potū transmittere teneatur absq. contras
dictione omni.
Item q patronus pegrinis ex venecijs vsq. ad terrā sanctam. et inde
vsq. venecias de bonis panibus. vino bono. recentibus carnibus. ouis.
alijsq. huiusmodi esculentis cōpetenter prouidere teneatur.
Item q patron⁹ peregrinis id perentibus mane vnā refectionē. et vespe
re collationē cū malinaseto et alijs tribuat. vt fieri solitū est et cōsuetū.
Item si peregrini plures vel pauci p. recenti aqua aduehenda. et alijs
procurandis necessitatibus. ad litus vellēt pficisci. patronus nauticu
lam siue barca et famulos q. eos ducāt et redscāt cōcedere teneat. eisdē
Item q patronus semp et vbiq. ipos tutari debet peregrinos. ne ab ali
quo hominū verbis aut factis quoquo mō molestent. siue in mari siue
in terra. iuxta suū posse et nosse absq. fara.
Item q patronus ipos peregrinos debito pmittat tpe in terra sancta
morari. et eos custodiat atq. cū galea expectet. Itemq. psonaliter cū
eisdē equitet ad loca sacra visitanda. vsq. ad Jordanc. et inde denuo
vsq. ad galeam. fideliter quoq. et prole se ad eos exhibeat. tuendo et sp
ac vbiq. defendēdo. ne ab infidelibus aut alijs vilo pacto circūueniāt.

2°

3°

7°

1°

8°

9°

10°

sue seducantur dolo et fraude semotis.

Item si aliquem vel aliquos ex peregrinis (quod deus auertat) mori
cotingeret. patronus de derelictis eius vel eo et bonis. nullo modo se in-
pediat siue intromittat. sed apud eum vel eos cui vel quibus eiusmodi
decedens vel decedentes bona sua legauerit vel legauerint. omnino relin-
quat intacta.

Item qd si aliquis ex ipsis peregrinis anteqm terre sancte applicaret more
retur. patronus ipse dimidia partem date sibi prius pecunie restituere rez
neatur. de qua ei testamentarij ordinabunt iuxta comissa.

Item si aliqui ex peregrinis ad sancta vellent proficisci **Katherina** in
monte **Synai**. patronus cuiuslibet tali id petenti decem ducatos de data
prius pecunia reddere teneat. et hoc ipsum peregrini patrono quototus
studeant insinuare in **Jerusalem**. ne propter eos diutius ibidem exspe-
ctare oporteat cum **galea**.

Item si peregrini aliquem sibi interpretem siue scium et peritum linguarum
illarum terrarum ad quas pergunt. sibi in **venecijs** ut fieri solet voluerint
procurare. patronus eidem interpreti usq; ad terram sanctam. et inde usq;
venecias de cibo et potu providere teneatur. et naulum recipere non pos-
sit neq; debeat ab eodem. Postq; vero peregrini ad **Joppen** siue **Japha**
usq; puenierint. et iam fuerint in terra constituti. qcqd tunc et deinceps inter
pres ipse exposuerit siue pro vectigalibus theloneis pedagogis salua guar-
dia. aut victualibus. peregrini ipsi qui cum eoduxerunt. exsoluere teneantur
abscq; damno patroni. Conuentio vero cum interprete arbitraria esse
dinoscitur. et sua propria secundum qd inter eos conuentum fuerit et con-
clat sum habet formam.

Item qd patronus omnia vectigalia omnemq; pecuniam pro saluo cons-
ductu exponendam siue salua guardia. pro q; iumentis et alijs exactio-
nibus. quibuscuq; nominibus censantur. aut vbiq; exponere oportet
bit. ipse solus pro peregrinis totum soluere et expedire absq; eorum sumptu
vel damno teneatur.

Item quislibet peregrinus ipsi patrono pro huiusmodi omnibus per eum
ut prefertur faciendis vel exponendis. quadraginta duos denarios de
zecca dictos. id est nouiter monetatos dare teneatur. ita tamen qd illius
summe dimidia partem in **venecijs** exsoluat. reliquam vero in **Japha**
siue **Joppen** absq; fara.

Item qd si peregrini omnes vel eorum aliqui postq; **Jerusalem** per-
uenerint ulterius ad montem **Synai** aut alio ire voluerint. ipse patronus
eisdem auxilio esse teneatur atq; consilio in conueniendo cum infidelibus
iuxta suum posse et nosse. ac si causa ipsa suam contingeret personam.

Item qd si qui peregrini quidpiam rerum suarum quas secum ferre oportune
non possent. in **galea** decernerent derelinquendum. reducendumq; ipse pa-
tronus id **venecias** usq; secum reducere omni absq; contradictione teneas-
tur. iuxta eorum dispositionem eis ibidem reseruandum et hoc iterum

11°

12°

13°

14°

15°

16°

17°

16
19
proprijs sub expensis.

Item q̄ patronus peregrinis aptū in galea assignet locellum pro p̄s-
lis siue gallinis. lignis. aqua. sale et huiusmodi rebus necessarijs inibi
reponendis. Quod per eorum si habeant cocum aut serū omnia eis co-
quenda disponat.

Item q̄ si aliquid in hac cōuentionis formula neglectum aut suffici-
enter non esset premissum et expressum. quod tamen iure vel cōsuetudis
ne ipsi patrono congrueret faciendū. Id pro expresso in hac formula
p̄sentisq̄ tenore pro inserto debet haberi.

Huiusmodi omnia et singula p̄cta p̄scripta. articulos et elausus
las p̄notatas. patronus cū quo peregrini taliter paciscuntur sub bona fi-
de loco veri instrumenti prestiti. se solet obligare fideliter firmiterq̄ ob-
seruaturū. nec contra ea se facturum aut fieri siniturū. p̄ se vel alios suo
nomine quomodocūq̄. q̄ si in aliquo p̄cto vel aliquibus ipse patronus
cōtrauenire p̄sumeret. quicquid inde damni allatum fuerit peregrinis
siue in venecijs siue in transitu vel reditu totū ipse patronus exsoluere
teneatur. scdm̄ q̄ a peregrinis arbitrātū fuerit vel iudicatum. ita vt ipsi
prozsus maneant sintq̄ indemnes. Solet quoq̄ huiusmodi conuentionio
necessarijs fideiussionibus et alijs mūnimentis roborari. quō firmior
sit et diligentius obseruetur.

De reliquijs p̄ciosis et venerandis.
que habentur venecijs.

Onssequenter deuotis peregrinis venit cōsiderandū.
q̄ in ciuitate ipsa v̄reclarū plurime p̄ciōse reliquie
conseruantur. que ab eisdem videri et visitari. tempo-
re intermedio quo ibidem vsq̄ ad galie p̄parationē
et expeditionem expectare coguntur. possunt et meri-
to debet. nā et nos viginti duobus diebus illic traxi-
mus causa ex p̄dicta moram.

In primis in monasterio sancti Georgij quod in mari iacet prope san-
ctam Marcū. est brachium cum manu integra ipsius sancti Georgij in
quodam altari. Sed et in alio quodam altari eiusdem ecclesie sancti
martires Cosmas et Damianus requiescūt.

Item in monasterio sancte Helene iuxta castella. ipsa sancta requiescit
Helena tota in quadam capella. que crucem dōminicam Ierosolimis
legitur inuenisse. Ibi etiam duplex crux cōseruatur. in quarū altera
frustum quoddam ipsius vintifici ligni. In altera vero Constantini
magni ipsius sancte Helene filij pollex. ac sancte marie Magdalene
os quoddā de pectore continetur.

Item in monasterio sancti Nicolai de eslo dicto. est vna de sex ydrijs
quarū aquas dñs in euāgelio legitur cōuertisse in vinum. Ibi etiā est
baculus pastoralis sancti ipsius pontificis Nicolai. quo dum viueret

in presulatu suo utebatur. Multe ibidem alie reliquie reseruantur quas omnes enumerare non est necesse.

Item aliud quoddam monasterium est in venecijs quod acruschirij appellatur. in quo corpus sancte **Barbare** requiescit in quadam capella marmoreo quodam sarcophago nunc studiose reconditum. quod prius in quodam altari in ecclesia reseruebatur. In alio quodam altari est os quoddam magni sancti **Cristofori**.

Item in alia quadam ecclesia venecijs que ad sanctam **Marinam** vocatur sancta ipsa **Marina** tota in quodam requiescit altari. de qua mira in vitaspatri leguntur.

Item in alia quadam ecclesia sancte **Lucie** venerabile corpus eiusdem sacre virginis ac martiris **Lucie** requiescit. adeo integrum et illesum. ut mamille eius videri et recognosci proprie valeant et distincte.

Item in ecclesia sancti **Zacharie** venecijs. corpus ipsius venerandi sacerdotis patris sancti **Johannis baptiste** iacet humatum. Atque cum eo duorum quorundam corpora sanctorum. quorum nomina sunt in libro vite.

Ibi etiam pre foribus ecclesie eiusdem. est sepulcrum domini instar eius quod est **Ierosolimis** formatum.

Item venecijs in ecclesia parochiali vbi et patriarcha residere consuevit. multe sunt reliquie preiose et indulgentie maxime a pena et culpa. preterim singulis per quadragesimam dominicis diebus.

Item ad sanctum **Marcum** eiusdem euangeliste corpus venerandum requiescit. Estque ibidem thesaurus venetorum in testudine quadam. summa cum diligentia reclusus.

Item duodecim corone. et. xij. pectora de auro. margaritis. saphiro. atque smaragdibus etcetera.

Item sex magne et preiose valde cruces de auro.

Item pileus ducis quo quilibet dux venetorum. singulari privilegio sine prerogativa coronatur. et est precij inestimabilis.

Item duo candelabra aurea et magna. decem lapides preiosos habentia.

Item coram uniuersum unicomis. et alias multa et varia preiosa ornamenta. opesque infinite. de quibus non est preteritis temporibus per singula differere.

Item prope venecias ciuitas quedam est **Muranum** nuncupata. vbi distra sunt. Ibi in ecclesia parochiali in duobus altaribus multa iacent corpora sanctorum innocentium.

Item ultra memorata ciuitate aliud est quoddam opidum **dortzellan** appellatum. vbi in quadam ecclesia corpus sancte **Cristine** virginis et martiris fertur conseruari. quod multo prius tempore in castro **Bulseno** non longe a **Viterbio** quieuit. vbi et ipsa martirium suscepit.

De reliquijs in Padua :

Diro cum antiqua et insignis vrbs Paduana magna et populosa. modico a venecijs distet intervallo. si quepiam peregrinorum illucosq; pia traixerit curiositas. inueniet que animi sui possint oblectare. etiam reliquias preciosas. Nam sub vnus spacio noctis. de venecijs illucosq; nauigio ventur
In primis padue in conentu fratru minoru. sanctus requiescit **Antho-**
nus. eiusdem religionis quonda professor et obseruator. precipuus. qui magnis dictim miraculis claret.
Item ibidem in monasterio sancte **Iustine** virginis. corpus venerandū sancti requiescit apostoli **Matthie.** excepto capite. qd in **Treueri** seruatur in monasterio insigni ab eodem sancto **Matthia** nome et gloria habente apud germanos singularem.
Item in quodam altari eiusdem ecclesie corpus sancti euangeliste **Luce** requiescit. Et ibidem in alio quoda altari corpus est reconditum eius de sancte virginis **Iustine.** in cuius honore etia ipa ecclesia est consecrata.
Item corpus sancti **Prosodaci** episcopi. Item corpus sancti maximi episcopi. corpus quoq; sancte virginis **Felicitatis.** Item multa corpora sanctoru innocentiū. Item in eo altari in quo est corpus sancti **Luce.** tabula quedam ingens et pciosa supposita extat. In qua venerabilis illa imago gloriose virginis marie pueru ihesum habens in brachijs. qua ipse sanctus dicitur depinxisse **Lucas** in honore magno habetur.
Fertur etia q; quicūq; imaginem illam serpel cu deuotione et cordis conpunctione inspexerit. nuqua a visionis faciei sue dulcissime. eius interuentu. separabitur in eum. Nemo tamen frivole aut temere se hinc committat incerte narrationi. audita enim q; credita narro potius.
Item in eadem ecclesia est corpus sancti **Orini** qui dicta sanctoru **matthie** et **Luce** corpora in psatum monasteriu deportauit. Cūq; idem sanctus dicta corpora de locis suis accepta per mare venecias transferret. rogatus a collega suo. sancto quodam viro. qui sibi adiuuicio in huiusmodi fuerat corporu translatione. quatenus ei aliquam tanto. de thesauro particulam conferret. caput sancti **Matthie.** preciosum utiq; munus. partibus germanicis tradidit inuehendū. reliquam ipse gazam in loco reposuit memorato. merito proinde multa habendus veneratio. ne apud paduanos atq; deuotione. q; tantis tōs opibus locupletarit.

Sequitur oratio comendaticia ciuitatis et dominationis veneciarum.

Quoniam antiquissima clarissima et florentissima ciuitas veneciar. sancte huius peregrinationis pindat q; terminus a quo peregrinatio per mare extat et principiu. atq; hic sub aspectu consequenter effigietur. haud ab re fuisse fateor. immo q; decens hinc

deconi eius hoc in loco amplissimas laudes. atque singularem preter et
supra ceteras ciuitates prominentiam et prestantiam decusque maximam. tum
in potentatis magnitudine. tum in eiusdem optima administratione
stilo paulo venustiori et accuratiori designauisse. Verum id hac potissi-
mum ratione haud sum rarus necessarium. mihi sumus feci. quod et dicendo
copia maxima est. meis non equa sed grauiuscula viribus et humeris.
nec otij atque scientie michi satis. quod eiusce urbis immortalis et immen-
sa fama et gloria pro se toti notissima exorat urbi. nec quecumque pro sue clarit-
tudinis luce et cumulo fugere potest. Et tamen pollicens a principio or-
dini mougerus sum. et saltem paucis eam videri videar commendauisse.
suapte que comendatissima. Nam velle michi adiacet et si perficere sit pro-
cul. ab eius vetustate exordium sumam. hinc ad alia que occurrent descend-
surus. Sane vti veteres tradunt historie. Anno ante Romanam urbem
conditam. cccc. lxxviii. Ante vero christi saluatoris nostri natiuitate. M. c.
lxxviii. non longe videlicet post Troianum decennale bellum famosissimum.
troicorum exordium. Euoluitis iam a mundi exordio Annis circiter bis
millenis septingentis octoginta. hec insignis et summis efferenda lau-
dibus ciuitas. a troianorum reliquijs. et nequaquam a pastoribus ut roma
(nam et in hodierna usque tempestate nobilitate industriorum et clarorum
semper est ferax virorum) primam fuit extructa in adriatici maris sinu. ubi
hodie gloriosa consistit urbs antiqua. iamque multos diuata per annos.
Dives opum armis potens. studijs sat aspera belli. Neque tamen inficiaseo
quod ipsa copulata post annos a sua primaria conditione emensos. cum
iam insarnati verbi annus cureret sex quasi quadringentesimus sexagesimus.
ciuitas ipsa veneciarum a potentioribus. ac ditioribus prouinciarum
aduenis. illuc ob seuisimam Artile tyranni (qui et dei se flagellum
recte equidem cognominauit) persecutionem confugientibus. ob loci inextinguibilem
munitionem. ampliata quidem fuit. et ex parua maior effecta. que
eo quo dictum est tempore. humiliter satis inchoata fuerat fundata. Et profecto
dictum mirabile est. creditumque pene difficile. atque summo preconio dignum
potuisse a tot tamque diuersis urbium et opidorum populis conditam ci-
uitatem. sub non paucorum decursu anno. cum tali reipublice incrementis
to. ac glorie splendore. vnanimique ciuium sagacitate et concordia conser-
uari. sic exaugeri. sic exornari denique urbem. que ex paruulis piscatorum
rugijs et mansuetis illis primam omnium. Trapezinorum consensus
ciuium (qui iam pridem sue subditur ditioni) locatis. in tantam consurgit
regit sublimitatem. Inque tantum conscendit fastigium. ut inter notissimas.
famosissimas. et potentissimas in orbe vniuerso ciuitates. non modo
vna. sed precipua extet nulli fortasse secunda. Eya (ut paulo plus
ipsius fiat cognitu euidentior mire dominationis potentia) que longe
que late sue olim potestatis alas pro immensos terre marisque tractus. Dis
id fata sinunt iam tunc tenditque fouetque. Nam germanorum non tam
tingit. que occupat fines. et in longobardorum late se effudit regiones.

De Vibe Venetiana

Padua
Verona

vbi (vt cetera silencio transcam que optinet terrarū spacia) p̄claras ip̄-
las et egregias cū latissimis terminis habet sibi subditas regiones et
ciuitates. **P**adiam videlicet magnam et sibi coquam urbem non tam
nobilissimo pado fluuio qui eā p̄terfluit. q̄ archiepiscopali sede et an-
tiqua ac famosa vniuersitate. ceterisq; rebus ex multis insignem. **V**ir-
centiam debeat. ast **V**eronā. **B**rixiamq; atq; **P**ergamū vrbes. tum po-
pulosas. tum opulentas. tum plurimus comitatibus terrisq; finitimis
vniuersis. fructiferis. et vberē valde glebe piscuosissq; aquis superbas.
Quis gardelagū magnū et nobilem vidit et non obstupuit. vtpote qui
vndiq; fortissimis et amenissimis castris. castellis. et opidis. et his mūl-
tis circūseptus refulget. p̄sertim firmissimo castro pisthira munitus. et
insula tutissima pulcerrimaq; **F**ermione. vbi veterū adhuc latibula et
cōfugia subterranea videntur. **I**n quibus q̄ locus nō tam secretus q̄
firmissimus atq; defensionē aptissimus sit. se inter bellorū strepitus vt
fertur receperūt interdū. **I**n pontū autem fretūq; eius rimaturus domi-
ni amplitudinē. si eueharis. o quantū mirabere. o quorsum fereris. nā
his triam moy attingit et dalmaciam sua potestas. atq; **S**chlaunoniam
Inde in greciam vsq; se porrigens. et **C**andiam **C**ypriūq; regales insu-
las. multas in clitas maritimas possidens vrbes. et p̄potentes insulas
alias. portus et sinus quos numerare longum nimis foret. sed eos se-
quens descriptio fortassis pandet magis. **C**redo profecto neq; vana fi-
des q̄ regnū aut dominiū huic par p̄ omnia. in mari p̄sertim. nō repe-
riatur vllum. vnū videlicet et solum sumptum toto in vrbe. **F**acile est
venetis et parū se p̄centas armatas galeas ex suo producere argenti.
bidui dūtaxat spacio in mare. **D**el classē insignem et terribilem hostis
būis. si solo veneciano nomine et signo vexillūq; fuerit illustis. **N**am
sub vnius horule interuallo. ducēta milia viroz expeditoz ad pugnā
vel terrestrem vel naualem. omnibus necessarijs et oportunis armis a
planta pedis vsq; ad verticem munire et prouidere possunt. ad insilien-
dum subito in hostes. et congregiendū animose si necesse fuerit cum eis-
dem. **E**t qd magnū sue est argumentū prouidentie. p̄ter alias copiosissi-
mes in victualibus prouisiones. semp mille ad minus habent in archi-
nali suo viros. diuersarū mechanicarū artū. et p̄sertim faciendarū naz-
uum scios et gnaros. armorūq; fabros. et alios artifices perdoctos. cū
quibus iuniores quosdā eisdem instituendos artibus. cōgruē emittunt
stipendijs. ne oblivione intercidente. inuenta argute ars deperire pos-
sit. **M**ulieres vero quinquaginta. omni habent tempore pro solis ves-
tis faciendis. debito prec̄o in eodem loco conductas. **O**mnia vero hec
ipse ego meis p̄spexi oculis. q̄ vix credidissē prius narratibus michi.
et p̄bani q̄ maior est potentia et circūspectio venetorū q̄ rumor. quē
aliqñ audiui. **A**dde q̄ p̄ singulos ānos ipsa dñatio veneciana. in omnia
regna et loca. quib; nauigio applicari potest suas armatas galeas vel
naues onerarias p̄ mercib; aduehēdis. vel alijs deserēdis necessitatib;.

transmittit. potissime sex in **A**lbaniam. duas in damascum. duas
in barucum. duas in barbarorum regiones. duas in constantinopolim.
duas in Joppen sive Japha. in quibus et peregrini in terram sanctam
pergunt. duas in angliam. duas in portum flandrensem suscipiunt.
Id quoque quod magnificum. sive maximi sui dominij per bellum ostensurum. quod
in omnes provincias suas et civitates ac terras rite administrandas.
probeque gubernandas. singulis annis ad sexcentos aut septingentos ma-
gnanimos. eruditos. probatos. expertosque viros. venecijs natos. qui et
gentiles homines suo trito et vulgato appellantur cognomine. trans-
mittunt. quos et annue mutant. quo equa sit honorum onerumque distributio
et pax firma. iugisque inter eos perseveret. **R**edeuntes autem expleto his
iujcemodi prefecture tempore. potestates. aut capitanei predicti. sive villa ca-
tionis coram inclito veneciano duce et senatu. omniumque gestorum reddere te-
nentur rationem. **N**am si ob causam quamlibet emergentem. ambasiatam
aliquam. sive maximam ad pontificem. sive ad imperatoriam celsitudinem
et maiestatem. sive ad reges. principes. vel communitates ipsa dirigit do-
minatio veneciana. in scriptis redigit quid sciendum decreverit. nec li-
cet cuiquam misso tali contravenire decreto. **I**ta et de his quos rebus belli-
cis perficit. **Q**ui si quispiam auso temerario aliquid facere presumpse-
rit quod in commissis accepit. absque ulla retractatione. capitali sententia pu-
nitur. qua et ego quendam capitaneum plecti ibidem vidi. pro eo quod et si bene
rebus gestis et prospere rediit. tamen non pro omnia tradite sibi paruerat
comissioni. **I**d ea tempestate presertim accidit. qua inter venetos et ducem
ferrariensem licium et guerrarum turbines. et dissensionum volumina age-
bantur. **Q**uo etiam in tempore dominatio ipsa veneciana in re bellica su-
perior fuit. ducemque cum omni sua. que magna erat adhaerentia. sub sua
compulit potestate. productis contra eum copioso exercitu terrestri. et
classe maritima. sexcentorum navium et galearum. **S**ed ut multa paucis absol-
uam. fatear necesse est. non michi si lingue centum sunt. oraque centum. fer-
rea vox. omnes venetorum probitates. omnia virtutum pariter genera
possem. **Q**uis gentis antiquae mores semper laudatos. quis ritus omnes
ceremonias et observationes. quas celebris de eis fama predicat. quis
fortia facta patrum. quis egregia facinora maiorum. quis modernorum
gloriosos triumphos. crebras victorias. omnemque magnificentiam. anguste
orationis limitibus. comprehendat. **S**upvacaneum etiam quis non arbi-
trabitur. civium inter se explicare mutuam pacem et concordiam. urbanitatem et
munificentiam. benivolentiam et amorem. cum cernere sit quod hisce suis virtuti-
bus. ex parva maxima et auctissima sua republica civilem fecerunt. quam
ut omnibus nota habet sententia. concordia res parvae crescunt. discordia
vero etiam maxime dilabuntur. **C**eterum quae lateat fides eorum integra. zelus
precipuus. et eximia devotio in deum. inque eius ecclesiam et omnem ec-
clesiasticam disciplinam atque religionem. unde omnem suam que latissimum est
praevinciae terre pelagique iusto apprime imperio regunt. praegunt. ab hostibus

potenterq; defendunt. et optima gubernant pollicia. piratarū ubiq; in
mari tyrānicam reprimentes predam. et nullam proorsus diuinitis con-
trariam institūtis sectam. suos infra terminos manere dissimulantes.
Pape vero q; gloriosum. q; ue celeberrimū est istud. q; pro sua qua sunt
deuotione et constantia p̄fidos turcos. xpiane religionis hostes acerri-
mos. et crucis xpi inimicos truculentissimos. plurimo iam tempore pe-
ne soli ex omī xpianismo. laborose. sumptuose. fortiter. fideliter. et enixe
satis. impugnando. p̄sequendo. et exturbando. pleriq; in locis. mirū
se pro ecclesia posuere. donec qui sibi manū porrigeret adiutrices et fer-
ret auxiliū ex ceteris cristicolis. habuere neminē. **P**ostremo omnū q̄s
diui ducis eorum. et incliti principis maiestatem. gloriā. religionem. et
grauitatem. omnesq; suas p̄stantissimas. quās eius p̄ferunt mores. vir-
tutes. et gratias. digna vnq; attollet cōmendatione. laudeq; debita af-
ficiet. **Q**uis ornatiissimi et spectatissimi numerosiq; senatus veneciani.
et tantorū patrū miram et incredibilem pene proūdentia. oculatissi-
mā circūspectiōē. iusticiā equissimā. grauissimas censuras. instituta li-
beratissima. leges sacratissimas. cautiissima plebiscita. et p̄sertim prouis-
dum illū et pacificū eligendi ducis sui modū morēq; perutilem. quo
ex primoribus sancti **M**arci procuratoribus optime in reipublicam
meritis vnū sibi p̄ficiunt. quē et saluberrimis volunt esse. regulis suis
obtemperantē. quatenus sic ab vno et eodem principio et capite. omīs
eorum deinceps per varios distributa gradus. magnificā proficiscat
dominatio. **Q**uis in quā has omnes & hīs similes eorum laudes. et ex-
cellentias cumūlatissimas. quibus mirifice p̄stant. p̄fulgētq; omni in-
gente. **Q**uis eorūm p̄conia. meritaq; innumera. quibus dei illustrant
ecclesiam. breui et paucula p̄stringet eiu soluetq; oratione. **C**redo equidē
q; etsi dicēdi magister **C**icero ex inferis emergeret. huic rei pro sua im-
mensitate vix faceret satis. **Q**uāobrem et hīs post habitis. ad cepta rez
grediōr ea que meo magis alludunt instituto prosecuturus.

